

راهکارهای تشویق کودکان و نوجوانان به کتاب‌خوانی

سیده مریم طباطبایی ندوشن*

اشاره

تحقیقات گسترده بیانگر نقش بسزای «مطالعه» بر موفقیت شخص در حوزه مسائل فردی، خانوادگی و اجتماعی است. عادت به مطالعه، امری اکتسابی است که از بدو کودکی، قابلیت «درونی شدن» دارد. اهمیت کودکی به عنوان مهم‌ترین دوران شکل‌گیری شخصیت تا آنجاست که شعار جهانی روز کتاب کودک در سال ۲۰۱۷ «بیاید با کتاب بزرگ شویم» انتخاب شد. والدین در جایگاه اولین آموزگاران کودک در ایجاد علاقه او به مطالعه نقش زیادی دارند؛ البته مدرسه و نظام آموزشی باید در این امر کوشا باشند. با وجود اهمیت مطالعه در کودکی، بازی‌های متنوع رایانه‌ای، عروسک‌ها و وسایل بازی پیشرفته، تربیت کودک و نوجوان اهل مطالعه کار چندان ساده‌ای نیست. در این نوشتار ضمن تبیین اهمیت و فواید تشویق کودکان و نوجوانان به مطالعه، راهکارهای علمی و عملی

* کارشناس ارشد علوم ارتباطات اجتماعی و پژوهشگر حوزه خانواده.

تشویق کودکان و نوجوانان به مطالعه در سطح خرد بررسی می شود.

اهمیت و ضرورت تشویق کودک و نوجوان به مطالعه

«یادگیری» نتیجه مطالعه و نتیجه یادگیری، «تغییر رفتار» است. دلیل فاصله گرفتن جامعه ما با وجود رشد روزافزون مراکز علمی و آکادمیک از فرهنگ اصیل ایرانی - اسلامی آن است که در مراکز آموزشی به قرائت منبع بسنده می شود و روح مطالعه و بررسی عمیق، کم رنگ است.

عادت به مطالعه در افراد یک جامعه، آنها را به شهروندانی سودمند با کمترین ناهنجاری های اجتماعی و روحی بدل می کند. به همین دلیل سرانۀ مطالعه افراد یکی از شاخص های رشد فرهنگی در هر جامعه است. آیه ﴿هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾^۱ بیانگر ارزش، اهمیت و تأثیر مطالعه بر رشد انسان است.

خداوند متعال می فرماید: «خداوند کسانی از شما را که ایمان آورده اند و افرادی که از دانش بهره گرفته اند، به درجات برتر می رساند».^۲

پیامبر ﷺ می فرماید: «إِذَا أَتَى عَلَى يَوْمٍ لَا أُرْدَأُ فِيهِ عِلْمًا يَتَرْتَبِي إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَلَا بُرْكَ لِي فِي طُلُوعِ شَمْسِ ذَلِكَ الْيَوْمِ»؛^۳ اگر روزی بر من بگذرد که در آن روز به علم و دانش من چیزی افزوده نشود، آن روز مبارک نیست. شاید بتوان سهم زیادی از پیشرفت را در کشورهای توسعه یافته، به مسئله کتابخوانی از دوران کودکی نسبت داد. در کشور آمریکا از سال ۱۷۳۲ (بیش از ۲۸۰ سال پیش) هر سال بین ۱۲۰۰ تا ۱۴۰۰ کتاب برای کودکان

۱. زمر: آیه ۹.

۲. مجادله: آیه ۱۱.

۳. علاءالدین متقی هندی، کنز العمال، ج ۱، ص ۳۷۵.

چاپ می‌شد. ناپلئون در فرانسه اولین شخصی بود که دستور تأسیس کتابخانه را برای کودکان صادر کرد که در سال ۱۹۲۴ تعداد کتابخانه‌های مدارس در فرانسه بیش از ۵۰۰۰ واحد بوده است. در سال ۱۹۳۸ در شوروی سابق، تعداد ۹۴ کتابخانه مستقل برای کودکان و ۴۸۶ کتابخانه وابسته به کتابخانه‌های عمومی برای اطفال تأسیس شده بود. در ژاپن به سال ۱۹۶۰ طرح و اقدامی آغاز شد که اکنون در سراسر ژاپن گسترش یافته است در آنجا کودکان هر روز به مدت بیست دقیقه از روی کتابی با صدای بلند برای والدین «معمولا مادر» می‌خوانند.^۱

در ایران اسلامی که مدعی اهمیت‌دادن به جایگاه تعلیم و مطالعه بر اساس آموزه‌های اسلام است، باید توجه به مطالعه به سرعت و با برنامه‌ریزی مدون جبران شود؛ زیرا اگر علاقه به مطالعه از کودکی در انسان پدید نیاید و مطالعه به نیازی معنوی در زندگی او تبدیل نشود، ذهنش در جوانی تهی از معیارها خواهد بود و سادگی و بی‌تجربگی جوانی، راه را برای نفوذ ناهنجاری‌ها باز می‌کند. امام علی علیه السلام می‌فرماید: «تَعَلَّمُوا الْعِلْمَ صِغَارًا تَشُوذُوا بِهِ كِبَارًا»^۲ در خردسالی علم بیاموزید تا در بزرگسالی به برتری و سیادت نائل آید.

فوائد مطالعه در کودکی و نوجوانی

۱. پرورش تفکر خلاق و تفکر نقاد

مطالعه از کودکی تأثیر بسزایی در پرورش دو تفکر دارد که هر جامعه

۱. کمال پولادی، «نکاتی در مورد چگونگی علاقمند کردن بچه‌ها به کتابخوانی»

انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، سال ۱۳۷۴

۳. عبدالحمید ابن هبة الله ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغه، ج ۲۰، ص ۲۶۷.

رشدیافته‌ای باید اعضایش به این دو مهارت مجهز باشند: «تفکر خلاق» و «تفکر نقاد».

منظور از «تفکر خلاق» توانایی دیدن موضوعات به شیوه‌ای نو و گام برداشتن فراتر از اطلاعات است. تحقیقات جدید نشان می‌دهد توانایی تفکر خلاق، اکتسابی بوده و بالقوه به همگان ارزانی شده است؛ اما تفاوت در شکوفا نمودن آن است. نقش مطالعه در ایجاد تفکر خلاق، به دلیل پرورش تخیل است و تخیل، اساس خلاقیت است؛ با کتابخوانی برای کودک، دنیایی بزرگ و پهناور در مقابل چشمان او گشوده می‌شود و او قادر است آزادانه خیال‌پردازی کند. کودک در این شرایط، خود را محدود و محبوس در حصار واقعیت‌ها و امور مشهود نمی‌بیند. دلیل دیگر تأثیر مطالعه بر پرورش خلاقیت، سؤالات طرح‌شده برای کودک و مقایسه‌های او بین دریافته‌ها است.

فردی که با تفکر «نقاد» و «خلاق»، در فرآیند دوست‌یابی، روبرویی با موقعیت‌های آسیب‌زا و پیشنهادهای ناهنجار، محیط کار و پیش‌بردن اهداف مربوط به شغل، ازدواج، برخورد با همسر و تربیت فرزندان، تصمیمات سیاسی و بسیاری از امور ریزودرشت بر اساس معیارهای دقیق و درست به تحلیل همه‌جانبه می‌پردازد خواه ناخواه موفق‌تر خواهد بود و نیاز هر جامعه به داشتن چنین اعضایی بر کسی پوشیده نیست.

۲. تغذیه عاطفی و روانی کودک

خواندن کتاب برای کودک نوپا، ضمن پاسخ به روحیه کنجکاو کودک، سبب تغذیه عاطفی و روانی کودک می‌شود؛ چون ورق‌زدن کتاب از سوی والدین برای کودک، به منزله وقت گذاشتن از سوی والدین است.

۳. گسترش دایره لغات

مطالعه بیشتر سبب می‌شود دایره لغات خواننده افزون‌تر شده و از کلمات جدیدتری در مکالمات روزمره خود استفاده کند. داشتن فن بیان و بلاغت در گفتار در زمینه‌های حرفه‌ای و شغلی، کمک بسیار بزرگی به او خواهد کرد؛ نیز توان به‌کارگیری لغات در سطح مطلوبی، اعتماد به نفس بیشتری به او خواهد بخشید.

۴. ارتقای مهارت نوشتن

مطالعه در مهارت نوشتن و شکوفایی استعداد نویسندگی تأثیر مستقیم دارد؛ زیرا سبب افزایش دامنه لغات می‌شود. افزایش دامنه لغات سبب می‌شود شخص با داشتن هر شغلی در آینده، توان ارائه مباحث مرتبط با شغل، رشته و صنف خود را در قالب مقاله و دیدگاه داشته باشد.^۱

۵. ارتقای سطح فکری و اجتناب از سطحی‌نگری

با مطالعه کتاب‌های مفید، یعنی مصاحبت با انسان‌های شرافتمند گذشته که کوله‌بار تجربه و اندوخته‌های یک عمر را به نوجوان منتقل می‌کنند، به‌یقین نوجوان در دام ناهنجاری‌های اجتماع و جوانی‌کردن‌های بی‌ارزش گرفتار نمی‌شود.

۶. درونی‌شدن آموخته‌ها و مطالعات در ذهن کودک و نوجوان

شخصی که از کودکی و حتی نوجوانی با مطالب و آموخته‌های ارزشمند روبرو می‌شود، به‌مراتب اثر آموخته‌ها در افکار و صفاتش بیشتر از فرد

۱. نتایج تحقیق میدانی توسط نویسنده نشان می‌دهد بیش از هشتاد درصد افراد ماهر در مشاغل و حرف مختلف، در کودکی و نوجوانی عادت به مطالعه داشته‌اند.

بزرگسال است. امام علی علیه السلام می فرماید: «إِنَّمَا قَلْبُ الْوَحْدِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ مَا أُلْتِي فِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبْلَتْهُ»؛^۱ دل نوجوان مانند زمین آماده است که هر بذری در آن افشاندن شود، می پذیرد.

همچنین امام صادق علیه السلام فرمود: «إِنَّمَا عَالِمًا أَوْ مُتَعَلِّمًا، فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ فَرَطًا، فَإِنْ فَرَطَ ضَيَّعَ، وَإِنْ صَيَّعَ أَثِمَ، وَإِنْ أَثِمَ سَكَنَ النَّارَ وَالَّذِي بَعَثَ مُحَمَّدًا بِالْحَقِّ»؛^۲ دوست ندارم جوانانِ شما را جز در دو حالت ببینم: دانشمند یا دانش‌اندوز. اگر جوانی چنین نکند، کوتاهی کرده و اگر کوتاهی کرد، تباه نموده و اگر تباه نمود، گناه کرده و اگر گناه کند، سوگند به آن که محمد صلی الله علیه و آله را به حق برانگیخت، اهل دوزخ خواهد بود.

مقام معظم رهبری به نوجوانان چنین می فرماید: «در دوران نوجوانی زیاد مطالعه می‌کردم. غیر از کتاب‌های درسی خودمان، کتاب تاریخ، ادبیات، شعر و کتاب قصه و رمان هم می‌خواندم. به کتاب قصه خیلی علاقه داشتم و خیلی از رمان‌های معروف را خواندم. الآن احادیثی یادم است که آنها را در دوره نوجوانی خواندم و یادداشت کردم».^۳

۷. کاهش استرس و افزایش آرامش

تحقیقات انجام شده دانشگاه «ساکس» - سال ۲۰۰۹ - نشان می‌دهد برای حفظ آرامش هنگام روبرویی با مشکلات، مطالعه حتی از فعالیت‌های محبوبی مانند گوش دادن به موسیقی، قدم‌زدن و آشامیدن چای یا قهوه مؤثرتر است. نتایج این تحقیقات با ارزیابی ضربان قلب و تنش‌های

۱. نهج البلاغه، نامه ۳۱.

۲. محمد بن حسن طوسی، *امالی*، ص ۳۰۳، ح ۶۰۴.

۳. گفت‌و شنود رهبر معظم انقلاب با جمعی از نوجوانان و جوانان، ۱۳۷۶/۱۱/۱۴ ش.

عضلانی بررسی شده بود. شرکت‌کنندگان در این پروژه تحقیقاتی تنها شش دقیقه بعد از شروع به خواندن و ورق‌زدن کتاب، آرامش را احساس می‌کردند.^۱

امام علی علیه السلام می‌فرماید: «مَنْ تَسَلَّى بِالْكِتَابِ لَمْ تَقْتُلْهُ سَلْوَةٌ»؛^۲ هر که با کتاب‌ها آرامش یابد، راحتی و آسایش از او سلب نمی‌گردد. همچنین می‌فرمایند: «يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ هَرَجٌ لَا يَأْتُسُونَ فِيهِ إِلَّا بِكُتُبِهِمْ»؛^۳ روزگار پر از فتنه‌ای بر مردم خواهد رسید که جز به کتاب‌هایشان انس و آرامش نگیرند. تشویق به مطالعه، به‌ویژه در دوران پُرتشویش بلوغ، کمک مؤثری به آرامش نوجوان خواهد کرد.

راهکارهای درونی‌سازی عادت به مطالعه در کودکان و نوجوانان

صفر تا دوسالگی

با توجه به علاقه کودک قبل از دوسالگی به تصویر بیشتر از کلمات:
۱. بهتر است بعد از شش‌ماهگی کتاب‌های غیرکاغذی در اختیار فرزند گذاشت تا با آنها سرگرم و ناآگاهانه با کتاب انس بگیرد. بازی او با کتاب‌های کاغذی شاید منجر به بریدن دستش و فاصله‌گرفتن از کتاب شود. ورق‌زدن کتاب‌های پارچه‌ای و پلاستیکی برای کودک در این سن آسان‌تر است.

۲. تا قبل از دوسالگی می‌توان کتاب‌های ساده‌ای که در آنها شعرهای دو یا سه‌بیتی برای هر تصویر نوشته شده، برای کودک خواند. تصویر در این

۱. محمد رحمانی، «چهارده فایده منحصر به فرد کتابخوانی»، در: <https://www.chetor.com>

۲. عبدالواحد تمیمی آمدی، *غررالحکم و دررالکلم*، ص ۲۳۳.

۳. محمد بن یعقوب کلینی، *الکافی*، ج ۱، ص ۵۲.

دوره حرف اول را می‌زند و اگر ظاهر کتاب دلخواه فرزند نباشد، به شعرهایش نیز توجه چندانی نمی‌کند.

۳. در دوران کودکی نباید برای خواندن کتاب، قانون و قاعده و زمان دقیقی انتخاب کرد. بهترین زمان، هنگام حوصله‌داشتن کودک است؛ ضمن اینکه نباید فرزندان را به شنیدن داستان مجبور کرد.

دو تا چهارسالگی

در این سن و با انجام اقدامات قبلی، کودک با کتاب و قصه عجین شده؛ اما هنوز نمی‌داند صفحه‌های کتاب، کلمات و داستان‌ها را در خود جا داده‌اند.

داستان‌های آهنگین مناسب این سن هستند. بچه‌ها در این سن دوست دارند تصاویر کتاب را مشاهده کنند تا شخصیت‌ها و فضای داستان را در ذهن‌شان بهتر تجسم کنند. آنها وقتی قصه‌ها را در قالب شعر می‌شنوند، بهتر آنها را به خاطر می‌سپارند و حتی در خواندن کتاب همراه می‌شوند.^۱ تحقیقات نشان داده‌اند تقریباً ۷۵٪ یادگیری از طریق حس بینایی کسب می‌شود.

* کتاب همراه همیشگی: والدین در مطب یا خودرو می‌توانند کودک را در این سن با کتاب‌های با متن کم و تصویر بزرگ و زیاد سرگرم کنند.

* مشارکت کودک در خواندن کتاب: می‌توان بعد از چند بار خواندن داستان، از کودک خواست جمله‌ها را کامل کند یا داستان را بعد از تمام‌شدن با کمک والدین روایت کند.

* بازی کردن داستان کتاب: بازی داستان کتاب و دادن نقشی یکی از

۱. محمد احدیان، مقدمات تکنولوژی آموزشی، ص ۱۲۵.

شخصیت‌های داستان به کودک در علاقه او به کتاب اثرگذار است. * خسته‌نشدن از خواندن کتاب تکراری: بچه‌ها تکرار را دوست دارند و وقتی به کتابی علاقمند می‌شوند، هر روز تماشايش می‌کنند؛ نیز وقتی داستان کتابی جذب‌شان می‌کند، دوست دارند هر لحظه آن را بشنوند. در برابر این خواسته کودک، نباید مقاومت کرد.

چهار تا شش سالگی

کودک در این سن داستان کتاب‌ها را به خاطر می‌سپارد و مدام از والدین می‌خواهد کتابی تکراری برایش بخوانند. داستان‌های عجیب و خنده‌دار را دوست دارد و علاقه دارد تا در صدا و شیوه روایت خواننده نیز عجیب‌بودن و حتی مسخرگی رفتار بعضی شخصیت‌ها را احساس کند. * بازی و نمایش

در کتاب‌های مناسب این سن باید فرزندتان بتوانند در جریان آن مشارکت کنند. بچه‌ها در سنین پیش‌دبستانی دوست دارند هنگام کتاب‌خواندن والدین، نقش فعال‌تری بازی کنند.

* در نظر گرفتن علایق کودک در انتخاب سوره‌های داستانی

بهتر است کتاب بر اساس علایق فرزندتان انتخاب شود. اگر عاشق ماشین است، داستانی برایش بخوانند که ماشین‌ها شخصیت‌های اصلی‌اش هستند؛ اگر با حیوانات خوب ارتباط برقرار می‌کند، سراغ گزینه‌هایی بروند که داستانی را در جنگل و باغ وحش روایت می‌کند. کودکی که تختخوابش «کیتی» است، به یقین از شنیدن داستان‌های مربوط به این عروسک لذت زیادی می‌برد.

شش تا دوازده سالگی

در این سن کودک با کمی اشتباه کتاب‌هایش را می‌خواند؛ اما با رسیدن

به کلمات تازه مکث می‌کند و اغلب با توجه به معنای کلی متن آنها را حدس می‌زند؛ همچنین از تصاویر برای حدس زدن داستان و تشخیص معنای واژه‌ها کمک می‌گیرد؛ به سؤال‌های تازه درباره داستان پاسخ می‌دهد؛ از خواندن کتاب‌های تازه و کشف جملات جدید لذت می‌برد؛ حتی گاهی رفتارهای یکی از شخصیت‌های قصه را انجام می‌دهد و خودش را جای او می‌گذارد که این نشان از تخیل قوی و تصویرپردازی کودک دارد.

* تهیه کتاب‌های مرتبط با فضاها دیده شده

با فرزندان از موزه، حیات وحش و آثار تاریخی بازدید کنید و از کتابفروشی این مجموعه‌ها، کتابی درباره تاریخچه آنها یا داستان‌های اتفاق افتاده در آنها بخرید. گوش دادن به کتابی که فرزند شاهد ماجرایش بوده یا از مکانی که در آن داستان اتفاق افتاده بازدید کرده، برایش جذاب خواهد بود.

* تناسب لحن داستان‌گویی با ماجرا

والدین وقتی داستان‌ها را بر اساس اتفاق‌های افتاده در آنها می‌خوانند، صدای‌شان را بالا و پایین ببرند یا لحن خندان و عصبانی به خود بگیرند تا به فرزندشان لذت بیشتری از گوش کردن به روایت‌های کتاب تزریق کنند. کتاب را تنها برای فرزند روخوانی نباید کرد، بلکه باید جای هر شخصیت داستان نشست و صدای مناسب با آن شخصیت را به خود گرفت.

* ساختن کتاب صوتی

گاهی داستان‌های شنیدنی حتی بیشتر از کتاب‌های مصور، کودک را پای خود می‌نشانند. برای فرزندان سی‌دی‌هایی از داستان‌های ماندگار صوتی

تهیه کنید و در اتومبیل و خانه برایش پخش کنید. اگر ذخیره داستان‌هایتان تمام شد، صدای خودتان را ضبط کنید و داستانی صوتی بسازید تا زمانی که فرصت ندارید، فرزندتان بی‌اصرار به کتاب‌خواندن به آنها گوش کند.

* تنوع کتاب

فرزند در این سن توانایی خواندن را پیدا کرده و باید تنوع کتاب در کتابخانه‌اش برقرار شود. قراردادن کتاب‌های متنوع در کتابخانه فرزند، این امکان را به او می‌دهد تا در هر روز برحسب حال و هوایش کتابی را برای خواندن انتخاب کند.

* آشنایی با کتب فاخر

کودک در این سن به قصه بیشتر از شعر علاقه دارد. والدین می‌توانند بازنویسی‌های داستان‌های شاهنامه، کلیله و دمنه و ... را برای فرزندشان تهیه کنند که با تصویرگری کودکانه روایت شده‌اند.

* رعایت نبایدها

کتاب‌خواندن برای بچه‌ها بایدهایی دارد که گفته شد؛ اما افزون بر این موارد، والدین نباید کودک را به اجبار پای کتابخوانی بنشانند. نیز وقتی آرزوی هدیه گرفتن عروسکی را دارد، نباید تنها کتاب به او هدیه داد یا در روزهایی که قصد تفریح دارد، او را به کتاب‌فروشی بُرد.

* انتخاب مناسب کتاب

در جریان خواندن کتاب، دایره لغات فرزند گسترده‌تر می‌شود و مفاهیم تازه را یاد می‌گیرد؛ اما نباید در انتقال این دانش‌ها به فرزند زیاده‌روی کرد. او باید در سنی باشد که قدرت درک شنیدنی‌ها را داشته باشد.

والدین و معلمان بدانند اگر لغات تازه یا مفاهیم ناآشنا در همه صفحات کتابی که برای فرزندان خوانده می شود بارها تکرار شده، کتاب مناسبی انتخاب نکرده اند.

راهکارهای تشویق نوجوانان به مطالعه

* طراحی نمادهای شهری برای تشویق به مطالعه فضای فرهنگی - تبلیغی جامعه و مدرسه تأثیر بسزایی در شکل گیری تفکر کودک و نوجوان دارد.

* تبلیغ استفاده از اوقات انتظار برای مطالعه تبلیغ استفاده از فرصت های انتظار برای مطالعه، نوجوان را هدفمند و باانگیزه می سازد. اولیای مدارس می توانند مبلغان توانمندی در این باره باشند. رهبر انقلاب می فرماید:

«می خواهم خواهشی از مردم بکنم و آن این است: کسانی که اوقاتی را در حال انتظار به بیکاری می گذرانند، کتاب بخوانند. اگر مردم ما عادت کنند که از این وقت های ضایع شونده برای مطالعه کتاب استفاده کنند، جامعه خیلی پیش خواهد رفت و فرهنگ کشور، خیلی ترقی خواهد کرد»^۱. قراردادن کتاب، مجله و ... در اتوبوس، مطب، نانوائی و ... به ترویج کتابخوانی کمک می کند.

* کتابخوان بودن والدین کودکان و نوجوانان برای موفقیت در زندگی به الگوهای رفتاری نیاز دارند. وجود حس همانندسازی در کودکان و نوجوانان و نیاز آنها به الگوهای رفتاری ایجاب می کند والدین را در حال مطالعه ببینند. پدر و

۱. مصاحبه با خبرنگار صداوسیما پس از بازدید از نمایشگاه کتاب، ۱۳۷۵/۲/۲۲ ش.

مادر مقابل دیدگان فرزندان کتاب به دست بگیرند؛ چراکه فرزندان آینه رفتار والدین هستند.

رهبر انقلاب در مصاحبه‌ای می‌فرماید:

«همه افراد خانه ما، وقتی می‌خواهند بخوابند، حتماً یک کتاب کنار دست‌شان است. من فکر می‌کنم که همه خانواده‌های ایرانی باید اینگونه باشند. توقع من این است که پدرها و مادرها، بچه‌ها را از اول با کتاب محشور و مانوس کنند. حتی بچه‌های کوچک باید با کتاب انس پیدا کنند»^۱.

✱ بیان علاقه آدم‌های بزرگ به مطالعه

بیان و طراحی فضاهای فرهنگی بر اساس گفتار بزرگان درباره کتاب، تأثیری عمیق بر ایجاد این عادت پسندیده دارد. با توجه به تأثیر الگوهای برجسته اخلاقی در شخصیت نوجوانان و جوانان، مطالعه زندگی‌نامه و سرگذشت‌نامه بزرگان، مشاهیر و فرزندان نیز تأثیرگذار خواهد بود.

✱ پرسش از نوجوانان با عبارات «این روزها چه می‌خوانی؟»

والدین و معلمان از بچه‌ها زیاد بپرسند چه کتابی می‌خوانند؟ اگر این جمله وارد ادبیات بین فردی نوجوانان نیز شد، آنگاه در ترویج کتابخوانی موفق بوده‌ایم.

✱ ایجاد نمایشگاه‌های شخصی از کتاب در مدارس

دانش‌آموزان علاقمند به کتاب از کتب شخصی خود، در مدرسه نمایشگاه برپا کنند.

✱ معرفی کتاب‌های مناسب سن نوجوانان در مسجد و مدرسه

مبلغان دینی، مربیان و معلمان مدارس از فهرست جدیدترین کتب

۱. مصاحبه در پایان بازدید از نمایشگاه کتاب، ۱۳۷۴/۲/۲ ش.

منتشرشده برای نوجوانان اطلاع داشته باشند و این کتب را به دانش‌آموزان معرفی کنند.

✱ کتاب‌محور بودن درس انشا

گاهی در کلاس‌های انشا از دانش‌آموزان بخواهند خلاصه‌ی یکی از بهترین کتاب‌هایی را که خوانده‌اند بنویسند و در کلاس بخوانند تا بقیه دانش‌آموزان نیز با کتاب خوانده‌شده توسط هم‌کلاسی‌شان آشنا شوند.

✱ برگزاری جلسات نقد کتاب برای نوجوانان در مدرسه و مسجد

محافل انس با کتاب در مدارس و مساجد برگزار شود و همه شرکت‌کنندگان کتابی را در بازه‌ی زمانی معین مطالعه و در دو یا سه جلسه درباره‌ی موضوع، داستان و شخصیت‌های داستان تحلیل و بررسی انجام دهند.

✱ برپایی طرح کتاب در گردش^۱

از دانش‌آموزان خواسته شود کتاب‌های شخصی و مورد علاقه‌ی خود را به مدت معینی در اختیار مدرسه یا مسجد قرار دهند و با جمع‌آوری یک مجموعه، کتاب‌ها بین نوجوانان دست‌به‌دست شده و آنها در برگه‌های مخصوص، برداشت خود از کتاب را نوشته و به بهترین برداشت جایزه داده شود؛ نیز همه شرکت‌کنندگان در قرعه‌کشی شرکت داده شوند.

۱. نویسنده مقاله ارائه‌دهنده طرح جامع «کتاب در گردش در ادارات دولتی کشور» است.